پیشخوان قهوه‌ای

وضعیت جاری فروش آثار هنری در جهان چگونه است؟

هنر معاصر؛ همچنان پیشتاز

شهرام پایور

■ بعد از دوره موفق خرید و فروش آثار هنری در سال‌های میانی دهه اول هزاره دوم، احیای بازار مبادلات آثار هنری برای حراج‌گذاران در اولویت قرار گرفت. در سال ۲۰۰۹، مالکیت کریستیز (موسسه پیشتاز در زمینه حراج آثار هنری در جهان) از آن فرانسوا پینو شد. در همین سال، این موسسه بیش از ۴۳درصد آثار هنری در اختیار خود را به فروش رساند؛ در حالی‌که موسسه ساتبیز از فروش ۵۸درصد آثار هنری خود بازماند. البته اوضاع در سال ۲۰۱۰ برای هر دو موسسه حراج‌گذار دلگرم‌کننده‌تر بود؛ به‌طوری که ساتبیز با ثبت ارقامی نزدیک به ۳۰میلیون دلار برای فروش یک اثر، از یک دوره پرکنش و بحرانی عبور کرد. با این‌حال نباید فراموش کرد که کل عایدی حاصل از فروش آثار هنری معاصر در سال ۲۰۰۹، مربوط به فروش تنها ۲۳درصد از آثار ارایه شده بود، در حالی‌که این میزان، در مدت‌زمان مشابه (از نیمه دوم ۲۰۰۷تا نیمه اول سال ۲۰۰۸) ۵۴درصد بوده است. همه اینها حاکی از سقوط قیمت‌ها در آخرین سال دهه اول هزاره سوم میلادی بود؛ سقوطی که بحران مالی سال ۲۰۰۹ زمینه‌ساز آن شد و البته مجموعه‌داران را دلسرد نکرد. این سقوط قیمت‌ها، بیش از هر چیز منجر به گرایشی نسبی برای فروش آثار هنری امضادار شد. در عوض سرمایه‌گذاران دریافتند دیگر مجالی برای هدر دادن زمان نمانده و تقاضا برای خرید آثار تثبیت‌شده مثل سابق وجود ندارد. در واقع، تمایل سرمایه‌گذاران به هنر معاصر بیشتر شد و طبعا اوضاع این هنر در مقایسه با سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ بهبود یافت. تعداد آثار هنری معاصر که حد فاصل ژوئیه ۲۰۰۹ تا ژوئن ۲۰۱۰ فروخته شد، از میزان آثار به فروش‌رفته در شش سال قبل از این زمان، بیشتر بود. طی این مدت بیش از ۳۰هزار و ۳۰۰ اثر هنری در مجموع، با رقمی بیش از ۷۰۰میلیون دلار فروخته شدند. البته این رقم، در مقایسه با رقم یک‌میلیارد و ۳۰۰میلیون دلار کسب‌شده از فروش آثار طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸ در سطح پایین‌تری قرار داشت، با این‌حال نمودار فروش حد فاصل سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ حاکی از پویایی مارکت آثار هنری معاصر است. این روزها سفارش برای خرید عکس‌ها، مجسمه‌ها و طراحی‌های معاصر بیش از گذشته است. به علاوه، شمار نقاشی‌های معاصر که در حراج‌ها عرضه شده،

بسیار بیشتر از سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸ بوده است.

بحران مالی بازارهای جهانی در سال ۲۰۰۹ باعث شد مارکت نقاشی‌های معاصر بهبود یافته و چنان گران شوند که بسیاری از مجموعه‌داران در خرید آثار معاصر جانب احتیاط را در پیش گیرند. با این وجود تنها در ظرف کمتر از دو سال، فروش این آثار ۱۱درصد افزایش نشان داد. نقاشی‌هایی که قبل از آن با رقمی بالاتر از ۱۵۰هزار دلار چکش می‌خورد، در شرایط جدید سه برابر بیشتر از ارقام قبلی عرضه و فروخته شد. از طرف دیگر، علاقه خریداران برای خرید عکس‌های معاصر و طراحی‌ها و آثار چاپی بیشتر شد. برخلاف بحران سال‌های ۱۹۹۰ و ۱۹۹۱ که خرید آثار هنری را با فضایی منجمد روبه‌رو کرده بود، اشتیاق خریداران در فاصله سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ سازگاری بیشتری با زمینه اقتصادی موجود داشته است. در این مدت ۴۷درصد طراحی‌ها و ۶۷درصد آثار چاپی معاصر و نزدیک به ۸۰درصد عکس‌ها و نقاشی‌های معاصر بین ۱۵۰۰ تا ۱۵هزار دلار به فروش رفت.

این روزها آمارهای رسمی حاکی از فروش ۱/۲میلیارد دلاری آثار هنری در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ است. فارغ از افزایش عمومی نرخ‌ها، این رکورد قیمت، طبیعتا منجر به افزایش غیرمترقبه سطح تقاضا برای هنر معاصر شده است. ۳۷هزار اثر هنری معاصر در خلال این سال به فروش رسیده که بین سه تا چهار برابر کل فروش در آغاز هزاره دوم است و این رکوردی تاریخی محسوب می‌شود. در این میان علایق خریداران آثار عرضه شده توسط این موسسه هم جالب توجه است. برای مثال، مشتریان روس بیشتر در حراج آثار امپرسیونیستی، مدرن، دکوراتیو، پسا جنگ (Post war) و معاصر شرکت داشته‌اند؛ در حالی که خریداران چینی، اغلب در حراج‌های مبلمان و نقاشی‌های استادان قدیم شرکت کرده‌اند. خریداران خاورمیانه هم برای حراج‌های ساعت و جواهرات این موسسه در دوبی، پول بیشتری پرداخت کرده‌اند هر چند در زمینه خرید آثار هنری مدرن و معاصر هم تمایل خریداران این منطقه قوی است. پابلو پیکاسو و اندی وارهول بالاترین ارقام فروش شش ماه اول سال ۲۰۱۱ کریستیز را به خود اختصاص دادند و البته جزو سنگین‌وزن‌های مارکت هنر در نیمه اول سال ۲۰۱۱ هم بودند. در منطقه خاورمیانه ۴۵درصد خریداران، خریداران بین‌المللی هستند. این منطقه شاهد پنج‌درصد افزایش حجم فروش، در مقایسه با مدت مشابه سال قبل بوده است.

گفت‌وگو با علی فرامرزی به مناسبت نمایشگاهش در کالیفرنیا

خطرات زیادی در کمین نقاشان است

علی فراستی
استاد دانشگاه ایالتی کالیفرنیا

عکس: شرق

چندی پیش گالری «سیحون» در لس‌آنجلس پذیرای نمایشگاه نقاشی‌های «استاد علی فرامرزی» بود. این نمایشگاه از دوم تا پانزدهم ژوئن برگزار شد و استقبال ایرانیان و آمریکاییان علاقه‌مند به هنر و نقاشی شرقی را در پی داشت. برگزاری این نمایشگاه فرصتی بود که با علی فرامرزی در مورد سفرش به آمریکا و هنر نقاشی در ایران به گفت‌وگو بنشینیم. فرامرزی که تاکنون نمایشگاه‌های متعددی را به صورت انفرادی در گالری‌های تهران برپا کرده، این بار در لس‌آنجلس آثاری با موضوع طبیعت را به نمایش گذاشت. نقاشی‌های فرامرزی بر مدار سه محور اصلی طبیعت، شهر و انسان می‌گردد. او می‌خواهد در همه حال به محتوای احساسی و حقیقت پنهان در پس ظاهر فرم‌ها و عناصر طبیعت و انسان نزدیک شود و همان حقیقت را هم بنمایاند. این هنرمند که مدیریت گالری خود را با عنوان فرامرزی برعهده دارد شاگردان بسیاری را در زمینه نقاشی و طراحی تربیت کرده و تاکنون آثارش در نمایشگاه‌های متعدد گروهی و انفرادی از جمله انجمن فرهنگی ایتالیا، موزه هنرهای معاصر، نگارخانه کوثر، گالری برگ و نمایشگاه گروهی طراحان معاصر ارایه شده است. وی همچنین برنده بورس برگزیدگان نقاشان جوان و برنده بورس از آکادمی رم ایتالیا شده است. فرامرزی علاوه بر تدریس در آموزشگاه تجسمی خود، ریاست انجمن هنرمندان نقاش را برای دوره‌ای در کارنامه فعالیت‌هایش داشته است.

■■■

چه مدت است در آمریکا هستید؟ هدف‌تان از سفر چه بود و چه دستاوردهایی تا به حال داشته‌اید؟

من برای یک سخنرانی به دعوت انجمن دانشجویان ایرانی دانشگاه استانفورد و برگزاری نمایشگاه به آمریکا آمدم. پس از جلسه سخنرانی در دانشگاه استانفورد یک «ورک‌شاپ» داشتم. یک سخنرانی هم در انجمن غیرانتفاعی ایرانیان لس‌آنجلس واقع در شهر سنت مونیکاست داشتم که در مورد تاریخ و سیر نقاشی معاصر ایران صحبت کردم.

شما بیش از ۲۰ تابلو نقاشی را در گالری به نمایش گذاشتید. ممکن است در مورد سبک نقاشی‌تان توضیح دهید؟

من دو گروه کار را به اینجا آوردم؛ یک گروه از نقاشی‌ها برداشتی شخصی از طبیعت است که بین مرز آبستره و واقعیت طراحی شده‌اند. گروه دوم کارهایی هستند که بیشتر از معماری و فرهنگ ایرانی الهام گرفته شده است و سعی من این بوده که در هر دو دسته از کارها بتوانم روح و کاراکتر ایرانی را منعکس کنم.

به نظر می‌رسد سبک خاصی را در نقاشی مدرن دنبال می‌کنید. بیشتر موضوعات شما در چه زمینه و سبکی است؟

موضوعات مختلف هستند ولی شیوه بیانی و هسته مرکزی حساسیتی که دنبال می‌کنم خیلی با هم متفاوت نیستند. من بیشتر در جست‌وجوی ذات زیبایی و رسیدن به یک مرز آبستره هستم که بتوانم در خلاصه‌ترین شکل ولی در پراحساس‌ترین حالت آن حس و منظور خودم را بیان بکنم. به‌طور کلی من به‌دنبال یک جور ساده‌سازی هستم که بتوانم از آن طریق حس خودم را هرچه خالص‌تر بیان بکنم.

موضوع مشترک بیشتر نقاشی‌های شما درخت است. چرا روی درخت بیشتر تمرکز کرده‌اید و این درخت چه پیش‌زمینه‌ای برای شما داشته است؟

در یک گروه از نقاشی‌هایم این موضوع بیشتر دیده می‌شود ولی فیگورهای انسانی هم در آنها مطرح شده است. اما درست است این دو گروه کاری که در آمریکا عرضه کرده‌ام حاوی درخت هستند. توضیح اینکه این مساله از کجا سرچشمه می‌گیرد، مشکل است ولی من تجربه نقاشی‌ام را در طبیعت شروع کردم و با طبیعت گذراندم. شاید دلیلش این باشد.

آیا برای این نقاشی‌هایتان از الگوی خاصی استفاده کرده‌اید و به عبارتی انعکاسی از یک واقعیت هستند یا برخاسته از تخیلات و برداشت شخصی خوتان از طبیعت است؟

این نقاشی‌ها صرفا ذهنی هستند و هیچ‌کدام در بطن طبیعت طراحی نشده و همه در کارگاه طراحی شده‌اند و برداشت‌های ذهنی من از آن سوژه‌ها هستند.

اخیرا در سخنرانی‌تان به تاثیر تحولات اجتماعی بر نقاشی پرداختید و از نقش انقلاب مشروطه در تحول فرهنگی سخن گفتید. در این‌باره بیشتر می‌گویید؟

معمولا شعر، موسیقی و ادبیات خیلی سریع به تحولات اجتماعی پاسخ می‌دهند ولی نقاشی با تاخیر عکس‌العمل نشان می‌دهد. پس از شهریور ۱۳۲۰ نوعی نقاشی عدالت‌گرایانه در ایران رایج شد که متاثر از شرایط سیاسی خاص آن دوران بود. تاسیس دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران سرفصل مهم دیگری در نقاشی ایران به وجود آورد و باعث تحول در سبک معماری و رواج سبک مدرنیسم شد که از پرچمداران اصلی این سبک می‌توان به «ضیاءپور» اشاره کرد که پس از بازگشت از اروپا با تاسیس «انجمن خروس‌جنگی» و انتشار مجله‌ای به همین نام به جنگ با سبک سنتی در نقاشی رفت. ضیاءپور تا پایان عمر همین انرژی را از خود نشان می‌داد و در ملاقاتی که با وی در سال‌های آخر حیاتش داشت آن را به‌خوبی احساس کرد.

البته بین تاریخ‌دانان نقاشی ایران بر سرمنشاء نقاشی مدرن ایران اختلاف نظر هست...

بله، برخی «صنیع‌الدوله» را آغازکننده سبک کوبیسم و مدرنیسم در ایران می‌دانند و برخی دیگر ضیاءپور را. اولین بی‌ینال نقاشی ایران در سال ۱۳۳۷ باعث ورود فعال نقاشی مدرن میان قشر فرهنگی و هنردوست ایران شد و این بی‌ینال‌ها پنج دوره تا سال ۱۳۴۵ برگزار شد که بنا به دلایل نامعلومی متوقف شد. از آن پس شاهدیم توجه خریداران و کسانی که علاقه‌مند به جمع‌آوری آثار نقاشی هستند به نقاشی مدرن بیشتر شد. می‌توان گفت در دهه ۴۰ با به رسمیت شناختن نقاشی مدرن، رسانه‌ها و نهادهای دولتی توجه بیشتری به این سبک هنری نشان دادند و به نوعی این سبک نهادینه شد.

هنر نقاشی دارای چهار ضلع است: نقاش که تولیدکننده اثر است، منتقد که معرفی‌کننده اثر است، نگارخانه که عرضه‌کننده اثر است و خریدار که تضمین‌کننده اقتصاد هنر است. بدون هر ضلع نقاشی نمی‌تواند پیشرفت کند. در این میان البته خطرات زیادی در کمین نقاشی و نقاشان است

انقلاب ۵۷ و آغاز جنگ باعث تحول جدیدی در نقاشی شد که تا حدی برخاسته از نیازهای جنگ برای بسیج و تهییج همگانی بود. با ورود زنان به صحنه سیاسی و اجتماعی در دوران انقلاب شاهد گسترش کمی نقاشان زن و ورود سوژه زن به نقاشی‌ها هستیم که به صورت زن شهید، مادر رزمنده یا مادر شهید صحنه‌آرایی می‌کردند. به همین صورت محدودیت‌های مذهبی از نقاشی کم شده و زنان بیشتری به‌طور حرفه‌ای وارد کار نقاشی شده‌اند.

در شرایط حاضر وضعیت نقاشی در ایران را چگونه می‌بینید؟

در مجموع شرایط نقاشی در ایران خوب است. جوانان به سنی رسیده‌اند که سن تلاش و کار و پختگی است. این یکی از عوامل مهم رونق نقاشی است. هنر هم همچون ورزش زمینه‌ای است که جوانان می‌توانند خودشان را در آن نشان بدهند و برای خودشان موقعیتی بسازند. در مجموع موقعیت نقاشی مثبت است ولی چون آمار دقیق و علمی در دست ندارم، نمی‌توانم قضاوت واقع‌بینانه‌ای ارایه بدهم.

شما به‌عنوان یکی از آموزش‌دهندگان بخشی از نسل جوان، سبک کارهایی را که در ایران جریان دارد، چگونه‌می‌بینید؟

سبک‌ها خیلی متنوع است ولی جوان‌ها بیشتر سعی می‌کنند آن نیازها و حرف‌های ناگفته خودشان را از طریق نقاشی بیان کنند. به‌نظر من وضعیت نقاشی در ایران بیشتر به سمت یک سبک پست‌مدرنیسمی می‌رود که این امکان را فراهم می‌کند که نقاش‌ها بتوانند از هر ابزاری استفاده بکنند یا هر سوژه‌ای را موضوع کار خودشان قرار بدهند. این امر به جوان‌ها یک توانایی و میدان کار می‌دهد که نظرات و احساسات‌شان را از طریق آن بیان کنند.

در این مدت که در آمریکا اقامت داشته‌اید برداشت‌تان از جامعه ایرانی آمریکا چیست؟

جامعه ایرانی آمریکا همانند هر جامعه دیگری از لایه‌های مختلف تشکیل شده است و برخی لایه‌ها فرهنگی‌تر هستند. در میان اینها طبقه متوسط هست، طبقه مرفه هست و طبقه مرفه به دو گروه فرهنگی‌تر و اقتصادی‌تر تقسیم می‌شود. باز هم مثل هر جامعه دیگری طبقه متوسط گروه تولیدکننده فرهنگی این جامعه هستند.

نگاه‌تان به عرضه بین‌المللی نقاشی ایرانی طی چند سال گذشته چیست؟

هنر نقاشی دارای چهار ضلع است: نقاش که تولیدکننده اثر است، منتقد که معرفی‌کننده اثر است، نگارخانه که عرضه‌کننده اثر است و خریدار که تضمین‌کننده اقتصاد هنر است. بدون هر ضلع، نقاشی نمی‌تواند پیشرفت کند. در این میان البته خطرات زیادی در کمین نقاشی و نقاشان است. نقاشی ایران وارد بازار دوبی و برخی بازارهای منطقه‌ای شده و با تولیدات ژاپنی و چینی در رقابت است ولی هنوز نقاشی ایران بین‌المللی نشده است و راهی طولانی تا رسیدن به آن نقطه وجود دارد.

بخشی از اثر

ادامه از صفحه ۹

تحولی نوین در آثار هنرمندان جوان

«شیدایی» در زمان خود بسیار مورد استقبال اهالی هنر قرار گرفت و نوآوری مشکاتیان در ارایه ریتم ۱۴ضربی تحسین بسیاری را برانگیخت. همنشینی ریتم و تم این قطعه به حدی بود که حتی اشکالاتی را که این تصنیف در پیوند شعر و موسیقی داشت[۲] از دید شنونده اهل موسیقی دور نگه داشت و آنها تا به امروز آن را یکی از بهترین تصانیف موسیقی ایرانی می‌دانند. تا سال‌ها پس از ساخته شدن این قطعه آهنگسازان از به کار بردن ریتم این تصنیف پرهیز می‌کردند تا نکند مورد اتهام دزدی هنری قرار بگیرند! حال سوال اینجاست که در موسیقی دستگاهی ایرانی که به شکل افراطی بر اساس کلیشه‌ها آهنگسازی انجام می‌شود، چطور از به‌کارگیری یک الگوی ریتمیک از یک آهنگساز معاصر حذر می‌کنند؟! پاسخ را باید در جامعه‌شناسی خاص موسیقی دستگاهی یافت که بهره‌گیری از آثار قدما (که گویی قدسیانی از آسمان‌ها به زمین آمده بودند!) را مجاز می‌داند و بهره‌گیری از آثار معاصران را مردود.[۳] این باور غلط که محدودیت‌زاست، توسط میدیا فرجنژاد در تصنیف «نقش غم» زیر پا گذاشته شده. درباره نوازندگی میدیا فرجنژاد دو نکته مهم وجود دارد که جا دارد درباره آنها صحبت کنیم؛ یکی سونوریته سازش و دیگری تکنیک‌های سازی به کار رفته اوست. بررسی سونوریته ساز میدیا فرجنژاد مستلزم گفتاری مفصل درباره مضراب‌های نسل جدید تار و سه‌تار است که پرداختن به محاسن و معایب آن مجالی دیگر می‌طلبد. در بعد تکنیک نوازندگی، تار و سه‌تارنوازی میدیا فرجنژاد بسیار متنوع و خلاقانه است. انواع پایه‌های مضرابی و پرش‌ها به سیم‌های مختلف در نوازندگی او دیده می‌شود.

■■■

«طغیان» برای پژوهشگران موسیقی می‌تواند نمونه خوبی باشد برای بررسی تحولات نوین در آثار هنرمندان جوان ایران که اگر همفکری و همدلی‌ها تداوم یابد، می‌تواند نویددهنده تولید آثاری خلاقانه و ارزشمند در موسیقی ایران باشد.

پی‌نوشت‌ها:

۱-البته در آلبوم «طغیان» صدای آواز او را هم می‌شنویم که از بسیاری از خوانندگان امروز ایران، چیزی کم ندارد و می‌شود او را خواننده هم به شمار آورد!

۲-اشکالات پیوند شعر و موسیقی مخصوصا در این بیت بیشتر دیده می‌شود: «کشتی باده بیاور که مرا بی‌رخ دوست/ گشته هر گوشه چشم از غم دل دریایی».

۳-البته این نگاه از اشاعات «مرکز حفظ و اشاعه موسیقی ایرانی» بود که تا امروز تاثیراتش را می‌بینیم. هرچند فرجنژاد هم تندروی نکرده و این اثر را به آهنگساز الهام‌دهنده‌اش یعنی زنده‌یاد مشکاتیان تقدیم کرده.

جدول ۱۵۵۱

افقی:
۱- کنایه از چیز بسیار قدیمی- اثری از «انتوان چخوف» نویسنده روسی ۲- بالاپوش بلند- اولین پادشاه پیشدادی- درهم و آشفته ۳- موی بلند- ارمنی‌ها- درخت انگور ۴- پیروز- تلاش و تقلا- مکان ۵- آرزوها- ستون بدن- جا و محل ۶- انجام‌پذیر- بیماری یرقان- سپاه ۷- حرف فاصله- جوانمرد- فوتبالیست برزیلی ۸- الفبای خوراکی- آرارات بی‌آرا- بیماری- مرزبان ۹- دستگاه انقباض ماهیچه- پند دادن- آبگیر ۱۰- شب- نفت دریای شمال- الوان ۱۱- برق‌رسان اتومبیل- خدای دراویش- زبانه ترازو ۱۲- مزه خرمالو- خویشاوندان- خاموش کردن ۱۳- از هم گسیخته- گوسفند استرالیایی- شهری در روسیه ۱۴- توبه‌کننده- پیشگویی‌های او درباره علم شیمی شگفت آور است- اسم ۱۵- سالاد سیب زمینی- خمیازه

عمودی:
۱- عفو کردن- پایتخت کلمبیا ۲- نوعی آینه- ادامه‌دهنده- شعبه‌ای از نژاد هند و اروپایی ۳- گلی زیبا- رنگ آسمان- چاه جهنم ۴- جمع وظیفه- زیرک- حرف نداری ۵- منقار کوتاه- نیلوفر هندی- گل تازه- شهر حضرت معصومه ۶- هوس زن باردار- پدر مرداویچ- بیماری اختلال کلیه‌ها ۷- میهمانی- آکنده- تحمل- چهره‌نما ۸- کسی که در جنگ با گاو گاو را بکشد- دانا و باخرد ۹- میوه‌ای از نوع خربزه- روز عرب- جدید- فرزند ۱۰- قرآن عجم- جوانمردی- همسر فرعون ۱۱- کلاه فرنگی- فروتن- رود پر آب- نت چهارم ۱۲- نفس غنیمتی- فرمانده سپاه- زیرکی ۱۳- عدد یک رقمی- نوعی فشردن کلید موس- شهری در استان همدان ۱۴- سازمان معروف سریال «کمر بندها را ببندید»- صفت- شهری در فارس ۱۵- سلسله ایرانی- نظامنامه

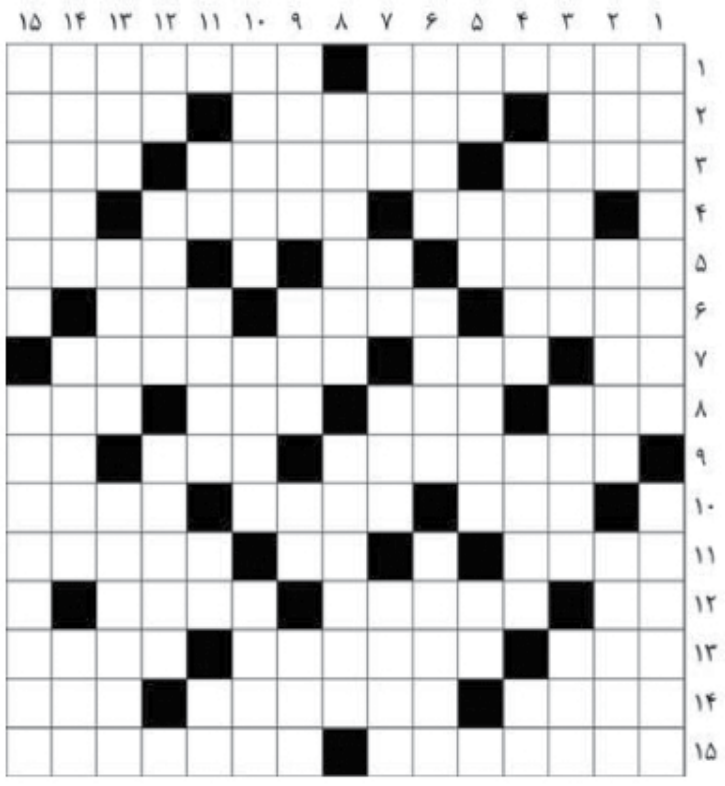

حل جدول ۱۵۵۰

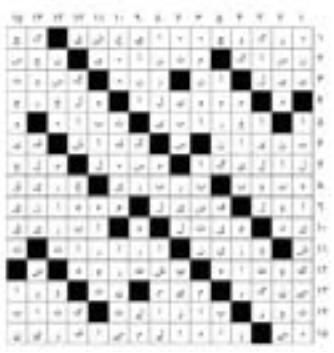

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

سودوکو ۵۵۵

۵		۶						۸
	۹			۸	۴	۵	۳	
۸			۵	۶	۳	۷	۹	۱
			۴	۳		۱		۲
	۳		۶	۹	۱		۴	
				۲	۷		۵	
			۷	۴		۳		
	۸	۷	۳				۱	۹
	۵		۹		۸	۶	۷	

حل سودوکو ۵۵۴

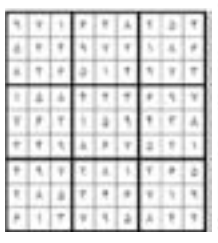

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو سخت ۲۰۵

۱				۲			۹	
			۳		۷	۴		۲
		۹		۴				۵
	۸			۹				
			۳		۶	۵		
۳	۹				۷		۲	
۶		۸		۷			۳	
		۱	۳				۵	
	۵			۶		۴		
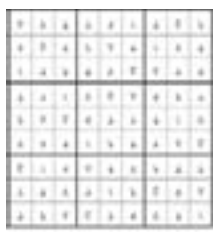
حل سودوکو سخت